

Työnhaku ja työmarkkinat Itämeren alueella

Tomi Puranen

Jo keskiaikana Hansaliiton aikana Itämeren alueella oli maitten ja kaupunkien välillä työvoiman liikkuvuutta, erityisesti saksalaiset hansakauppiat liikkuivat ahkerasti mm. Tukholmassa, Riikassa ja Tallinnassa. Turussakin työskenteli monia saksalaisia kauppiaita, käsityöläisiä, rakentajia ja sotilaita. Koko Pohjolassa, Saksassa sekä Baltian maissa oli toimivia kisälliveljeskuntia, jotka auttoivat vaeltavia kisällisiä saaman oppia oman alansa mestareilta eri Itämeren maissa. Suomeen tuli jo 1300-luvun alussa ja erityisesti 1500-luvulta alkaen linnoitusupseereja ja muurarimestareita Baltiasta, Saksasta ja Ruotsista rakentamaan linnoituksia ja kirkkoja. Itämeren piirissä on ollut siis jo keskiajalta lähtien vilkasta työvoiman liikkumista.

Mielenkiintoisesta historiasta huolimatta tässä artikkelissa tarkastellaan kuitenkin Itämeren alueen nykyistä työmarkkinatilannetta ja erityisesti EURES -työnvälitysverkoston avustuksella. EURES (EUROpean Employment Services) on yhteistyöverkosto, joka edistää työntekijöiden vapaata liikkuvuutta Euroopan laajuisesti. Verkoston jäseniä ovat EU/ETA-maiden julkiset työnvälityspalvelut ja käytännössä toimintaa pyörittävät Euroopan komission kouluttamat EURES-neuvojat, joita on Euroopan laajuisesti yli 800 ja Itämeren alueen yhteensä n. 130. Suomen työ- ja elinkeinotoimistoissa eri puolilla Suomea työskentelee 35 EURES-neuvojaa. Itämeren rantavaltioista kaikki paitsi Venäjä ovat mukana EURESissa. Suomi liittyi mukaan EURES verkostoon liittyttyämme Euroopan talousalueeseen vuonna 1994. Euroopan komissio ohjaa ja koordinoi verkoston toimintaa. EURESin toiminnassa painottuu nykyään entistä selkeämmin työvoiman saatavuuden turvaaminen ja yritys- ja työnantaja-asiakkaiden palvelu sekä nuorten työllisyyden edistäminen.

Kuten lähes koko Euroopassa työmarkkinatilanne yleisesti ottaen Itämeren alueella on heikentynyt viime aikoina ja työttömyys on monissa maissa lähtenyt nousemaan. Tässä artikkelissa keskitytään Itämeren kahdeksan rantavaltion (EU-maat) työmarkkinatilanteeseen.

Keskimääräinen työttömyysprosentti 27 EU-maassa oli Eurostatin mukaan 10,6 % ja Itämeren EU-rantavaltioissa 9,8 % syyskuussa 2012. Itämeren maiden työllisyystilanteessa on isoja eroja ja alue jakaantuu selkeästi työllisyystilanteen mukaan. Alhaisin työttömyys Eurostatin viimeisen tiedon mukaan syyskuussa 2012 on Saksassa 5,4 % ja korkein Liettuassa 12,9% ja Latviassa 15,9% (Latvian osalta viimeisin tieto ke-säkuulta 2012). Huomattavaa on, että työttömyyttä mitataan maissa monella eri tavalla ja riippuen mitaajasta maiden työttömyyslukuissa voi olla isojakin eroja. Esimerkiksi Tanskan kohdalla syyskuussa 2012 Eurostat näyttää 8,3 % työttömyyttä, mutta Denmarks Statistical Bureau 6.3%.

Osa Itämeren maista on lähinnä työvoimaa lähettäviä maita ja osa työvoimaa vastaanottavia maita. Selkeästi työvoimaa lähettäviä maita ovat Baltian maat ja Puola ja toisaalta nykyisin työvoimaa aktiivisesti rekrytoivia maita on ennen kaikkea Saksa ja paljolti myös Tanska. Ruotsissa (7,8% työttömyys) ja Suomessa (7,9% työttömyys) on EURESin kautta tehty melko tasaisesti sekä rekrytointeja ulkomaille että rekrytointeja maihimme, mutta nyt ja erityisesti lähitulevaisuudessa EURES keskittyy Ruotsissa ja Suomessa enemmän työperusteisen maahanmuuton edistämiseen.

Latviassa, Virossa, Liettuassa ja Puolassa työttömyys on varsin korkea ja näissä maissa on jo vuosikautia totuttu työvoiman lähtöön ulkomaille. Työttömyys näissä maissa nousi nopeasti erityisesti talouslaman vuosina 2008-2010, mutta on lähtenyt sen jälkeen selvään laskuun. Työttömyyden vähentyminen Virossa (10 %) selittyy osaltaan sillä, että useat tuhannet virolaiset ovat löytäneet töitä Suomesta. Saksassa tilanne on muuttunut nopeasti niin, että vielä pari vuotta sitten EURESin toimesta maasta rekrytoitiin aktiivisesti ulkomaille työntekijöitä, mutta nyt Saksan EURES keskittyy lähinnä Saksaan tarvittavan ulkomaisen työvoiman rekrytointiin.

Tanskan EURES on jo vuosikautia keskittynyt ainoastaan eurooppalaisen työvoiman rekrytointiin ja esim. tanskalaiset nuoret ovat liikkuneet työn perässä toiseen maahan huomattavasti vähemmän kuin esim. ruotsalaiset ja suomalaiset. Huomattavaa on, että suomalaisille Ruotsi on edelleen suosittu työnhakumaa kun taas ruotsalaisille Norja on suosituin työskentelymaa ja sinne on Ruotsista lähtenyt tuhansittain työntekijöitä erityisesti paremman palkan perässä.

EURESilla on erityisen tärkeä rooli raja-alueilla, joilla käydään merkittävässä määrin töissä rajan yli. Tällaisia EURES Crossborder (rajayhteistyöalueita) alueita on Euroopassa 20 ja kaksi niistä on Itämeren maiden välisiä. Crossborder Öresund Tanskan ja Ruotsin välillä ja Crossborder Tornedalen Ruotsin ja Suomen välillä (Haaparanta-Tornio) tukevat työntekijöiden vapaata liikkuvuutta maiden välillä. Työvoiman liikkuvuus Itämeren alueella on suurinta juuri Pohjoismaiden välillä ja n. puoli miljoonaa ihmistä on yhdeksän viime vuoden aikana asunut tai työskennellyt toisessa Pohjoismaassa. Varsinkin Crossborder Öresund alueella työvoiman liikkuminen Kööpenhaminan ja Malmön välillä on hyvin vilkasta. Erityisesti Tanskan työvoimapolun ovat tuoneet helpotusta Skånen alueelta säännöllisesti päivittäin ja viikoittain ”pendelöivät” ruotsalaiset työntekijät.

Pohjoismaat aloittivat rajojen madaltamisen ja esteiden poistamisen jo 1950-luvulla ja olivat pitkään edelläkävijöitä kansainvälisesti. Passivapaus, yhteiset työmarkkinat ja sosiaalisopimus olivat aikanaan urauurtavia saavutuksia, mutta toimista huolimatta on Pohjoismaitten välillä edelleen olemassa monia liikkumista hankaloittavia rajaesteitä.

Pohjois-Saksassa kuten Mecklenburg-Western Pomerania alueella työntekijät ovat huomattavasti kiinnostuneempia mm. luonnon ja ihmisten mentaliteetin vuoksi työskentelemään Pohjoismaissa kuin etelässä Bayersin alueella, jossa on Saksan alhaisin työttömyysprosentti. Koska Tanska on hyvin lähellä, monet saksalaiset työntekijät tältä alueelta käyvät viikoittain töissä Tanskassa ja palaavat viikonlopuksi kotiin Saksaan.

Myös Tallinnan ja Helsingin välillä, vaikka se ei virallisesti EURES Crossborder -alue ole, on vilkasta säännöllistä työvoiman liikkumista. Suomessa asuu tällä hetkellä yhteensä ainakin lähes 30 000 Viron kansalaista. Viron Suomen suurlähetystön mukaan vuonna 2010 peräti noin 20 000 virolaista matkusti edestakaisin töihin jatkuvasti Suomen ja Viron välillä. Koska tarkkoja tilastoja viikoittain töihin matkustavista ei ole olemassa, todennäköisesti tällaisten Suomessa työssäkäyvien virolaisten määrä on kuitenkin moninkertainen. Viron Suomen suurlähetystö on arvioinut vuonna 2011 Suomessa työssäkäyvien määräksi noin 40 000 työntekijää, mutta myös paljon suurempia lukuja on esitetty. Suomi työskentelymaana kiinnostaakin erittäin paljon virolaisia. Kun me suomalaiset EURES-neuvojat osallistumme European Job Day -

työpaikkamessuille eri EU/ETA-maissa, ei missään maassa ole sellaisia jonoja Suomen osaston edessä kuin Virossa. Suomi onkin suosituin työskentelymaa virolaisille.

Työvoiman tarvetta ja ylitarjontaa kuvaa hyvin ammattibarometri, joka julkaistaan Suomessa kolme kertaa vuodessa työ- ja elinkeinotoimistojen (TE-toimistojen) arvioimana. Allekirjoittanut huomasi jo 2000-luvun alkupuolella Ruotsin työvoimatoimistojen seinillä ammattibarometrijulisteita, joissa eri ammatteja oli luokiteltu ylitarjonta, tasapaino ja pula-ammatteihin. Vuonna 2008 julkaistiin ensimmäinen ammattibarometri Suomessa Varsinais-Suomen TE-keskuksen tekemänä. Nykyään kaikissa TE-toimistoissa on vuodesta 2011 lähtien arvioitu noin 200 ammatin kysyntä- ja tarjontanäkymiä, työvoiman saatavuustilannetta ja sitä, onko tarkasteltavina olleiden ammattien osalta odotettavissa työvoiman rekrytointiongelmia. Ruotsin lisäksi Puolassa tehdään ammattibarometreja ja myös Venäjällä ollaan kiinnostuneita aloittamaan sen tekeminen. Ammattibarometrissa Varsinais-Suomessa vastaavan ELY-keskuksen ennakointiasiantuntija Jouni Marttisen visioissa on, että ammattibarometri saataisiin käyttöön Itämeren muissakin maissa vuoteen 2015 mennessä. Tämä edesauttaisi tiedon välittymistä työvoiman tarpeesta alueella ja edistäisi työvoiman liikkuvuutta.

EU/ETA-maissa kuten myös Itämeren alueen maissa on yleisesti ottaen pulaa samoista työntekijöistä kuten ammattitaitoista kokeista, sairaanhoitajista ja lääkäreistä. Tästä huolimatta vielä työvoiman liikkuvuutta Itämeren alueella on ollut näittenkin työntekijöiden kohdalla. Esim. Ruotsiin ja Tanskaan on tullut Pohjois-Saksasta paljon lääkäreitä ja Virosta on tullut Suomeen varsin paljon sairaanhoitajia. Suomen kielen lähtömaan koulutusta on ollut tarjolla mm. Latviassa, josta on tullut Varsinais-Suomen ELY-keskuksen ESR-projekti Spurtin järjestämän koulutuksen jälkeen Varsinais-Suomeen töihin jo useampia lääkäreitä, hammaslääkäreitä ja sairaanhoitajia.

Mutta tulevaisuudessa voi olla, ettei tarvittavaa työvoimaa ole saatavilla EU:n ja Itämeren alueelta ja tarve rekrytoida ns. kolmansista maista kasvaa. Suomeenkin työhallinnossa kaavailaan viittä kansainvälisen rekrytoinnin keskusta, joista yksi on tulossa Turkuun/Varsinais-Suomeen ja näiden keskusten on määrä avustaa kansainvälisissä rekrytoinneissa kolmansista maista. Tästä huolimatta Itämeren alue lähi-alueena tulee varmaan säilyttämään merkityksensä työvoiman liikkumisen kannalta varsinkin kun kotoutuminen uuteen maahan tapahtuu useimmiten helpoiten työntekijän tullessa lähialueen maista ja Itämeren alueelta. Vaikka Itämeren alueella työvoiman liikkuminen on varsin vilkasta, tarvitaan entistä enemmän yhteistyötä rantavaltioiden välillä työvoiman liikkumisen edistämiseksi. Tämän vuoksi Turun EURES kutsuu EURES-neuvojan kaikista Itämeren EU rantavaltioista Living and Working & Studying and Training in Finland -seminaariin 26.2.2012 ja European Job Day/Kampus -rekrytointi ja työelämämessuille 27.2.2012 Turkuun.

Tomi Puranen
EURES-neuvoja
Työ- ja elinkeinotoimisto, Turku

Aikaisemmin sarjassa ilmestyneitä kolumneja

Nro.		Kirjoittaja
1/2013	3.1.2013	Itämeren alueen jäsenvaltiot ja eurokriisi Olli Rehn, varapuheenjohtaja, Euroopan komissio
47/2012	20.12.2012	Ryöstöretkien ja kaupankäynnin meri - Itämeren kansojen seikkailut esihistoriallisella ajalla Jarl-Thure Eriksson, kansleri, Åbo Akademi
42/2012	16.11.2012	Pullopостia - Meri yhdistää Suomea ja Viroa Aleksi Härkönen, suurlähettiläs, Suomen suurlähetystö, Tallinna
37/2012	12.10.2012	Venäjän WTO-jäsenyyden alkumetreit Heli Simola, ekonomisti, Suomen Pankin siirtymätalouksien tutkimuslaitos
34/2012	21.9.2012	Cleantechista ratkaisu Itämerelle ja Suomen talouskasvulle Jyri Häkämies, elinkeinoministeri, Työ- ja elinkeinoministeriö
30/2012	24.8.2012	Pohjoismaiden ja Baltian maiden yhteistyötä laajalla rintamalla Erkki Tuomioja, ulkoasiainministeri, ulkoasiainministeriö
11/2012	9.3.2012	Itämeri on kirkkojen meri Kari Mäkinen, arkkipiispa, Suomen evankelis-luterilainen kirkko
7/2012	10.2.2012	Itämeren kohtalo ratkaistaan puhdistamoilla eikä juhlapuheissa Juha Nurminen, puheenjohtaja, John Nurmisen Säätiö
1/2012	6.1.2012	Työnjaolla tehokkuutta Itämeren alueen yhteistyöhön Thomas Götz, Saksan Suomen suurlähettiläs
16/2011	11.11.2011	Nya regler för emission inom Östersjöområdet Christian Ramberg, toimitusjohtaja, Turun Satama
1/2011	5.8.2011	Turun kaupunki ja EU:n Itämeristrategia Aleksi Randell, Turun kaupunginjohtaja, Centrum Balticum -säätiön pj.